

Actieplan Maatschappelijk verantwoord inkopen 2018-2021

1. INLEIDING

Ongeveer honderdvijftig overheidspartijen hebben bij schrijven van dit document het Manifest Maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) ondertekend. Hierin hebben ze afgesproken om werk te gaan maken van MVI in de eigen organisatie en daarbij verder te gaan dan het toepassen van minimumeisen. De gemeente Bernheze tekende het manifest op 8 december 2016.

Door het tekenen van het manifest hebben we ons eraan gecommitteerd om een actieplan te maken, gelinkt aan de eigen ambities. Bedoeling is dat in het actieplan 3 hoofdelementen terugkomen:

- Op welke beleidsdoelen wil onze gemeente zich inzetten met MVI?
- Hoe betrekken we onze organisatie daarbij?
- Welk inkoopinstrumentarium past daarbij?

Dit Bernhezer actieplan MVI is praktisch, pragmatisch van aard, want:

2. WAT IS MAATSCHAPPELIJK VERANTWOORD ONDERNEMEN?

MVI betekent dat je naast de prijs ook de impact op mens en milieu meeneemt in het inkoopproces (people, planet, profit).

Deze zeven thema's zijn relevant bij MVI:

- Internationale sociale voorwaarden
- Social return
- Milieuvriendelijk inkopen
- Biobased inkopen
- Circulair inkopen
- Innovatiegericht inkopen
- MKB-vriendelijk inkopen

3. WELKE BELEIDSDOELEN RONDOM DIT THEMA HEBBEN WE IN BERNHEZE?

In de 'Doelbomen' van onze gemeente staan de volgende, in dit verband relevante, ambities, geformuleerd als doel, subdoel of activiteit :

- Energieneutraal in 2030
- Toepassen van de meest effectieve duurzame materialen (openbare ruimte)
- Bedrijven stimuleren duurzame maatregelen te nemen (energiebesparing en alternatieve energiebronnen)
- Ontwikkeling regionale bedrijventerrein Heesch West als het duurzaamste terrein in de regio
- Actief inzetten op social return
- Toewerken naar circulaire economie (reductie en hergebruik)
- Energiebesparing
- Duurzame energieopwekking

De ambities zijn gedestilleerd uit vele actuele beleidsdocumenten, waarvan het coalitieakkoord 2018-2022, de Duurzame Energieagenda Bernheze 2017-2020 en de kadernotitie social return 3.0 de belangrijkste zijn.

In de doelenboom van onze gemeente beschreven doelen, subdoelen en activiteiten, en daarbij de keuze een Fairtrade-gemeente te willen zijn, vormen samen voldoende basis om richting te kunnen bepalen voor wat betreft MVI.

In handboek Inkoop- en aanbestedingsbeleid staat over duurzaam inkopen:

'In aansluiting op het klimaat- en dubobeleid van de gemeente Bernheze maakt duurzaam inkopen onderdeel uit van het aanbestedings- en inkoopbeleid. Duurzaam inkopen omvat meer dan alleen milieu. Het gaat om maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI). Het gaat hierbij om de balans tussen milieu, mens en middelen en is een integrale verantwoordelijkheid van de gehele organisatie (people, planet, profit).'

En

'Daarnaast gebruik je de criteriakaarten van (voorheen) AgentschapNL (nu Pianoo, expertisecentrum aanbesteden) om bepaalde eisen te stellen m.b.t. duurzaamheid. Deze criteria zijn minimumcriteria waaraan de leverancier moet voldoen om in aanmerking te kunnen komen.'

Ook staat in ons inkoopbeleid de ambitie dat we waar mogelijk lokaal inkopen. Afhankelijk van wat er ingekocht moet worden, draagt dit bij aan duurzaamheid

Tenslotte zijn de lidstaten van de Verenigde naties het op 25 september 2015 eens geworden over de 17 Global Goals for Sustainable Development. De Global Goals geven tot het jaar 2030 richting aan de wereldwijde actie voor duurzame ontwikkeling:

4. BELEIDSDOELEN EN MVI

Uit de beleidsdoelen blijkt dat Bernheze duurzaamheid erg belangrijk vindt en dat ze dit 'duurzame' profiel wil uitdragen. Dit doen we door bijvoorbeeld duurzame woningbouw te stimuleren, gemeentelijke daken te voorzien van zonnepanelen, elektrische bedrijfsauto's aan te schaffen en gasloze wijken te ontwikkelen. Bovendien brandt sinds 1 januari 2017 alle openbare verlichting in Bernheze op lokaal opgewekte stroom van de biovergistingsinstallatie in Heeswijk-Dinther. Ook minder zichtbaar gebeurt er al veel. Bij herinrichting wordt hemelwater gescheiden van afvalwater ingezameld, materialen worden hergebruikt (voorbeelden uit civiel technische

projecten: opgebroken asfalt wordt verwerkt in nieuw afval, wegfunderingen van vrijgekomen puinverharding, vrijgekomen betongranulaat in betonnen bestratingsmaterialen)

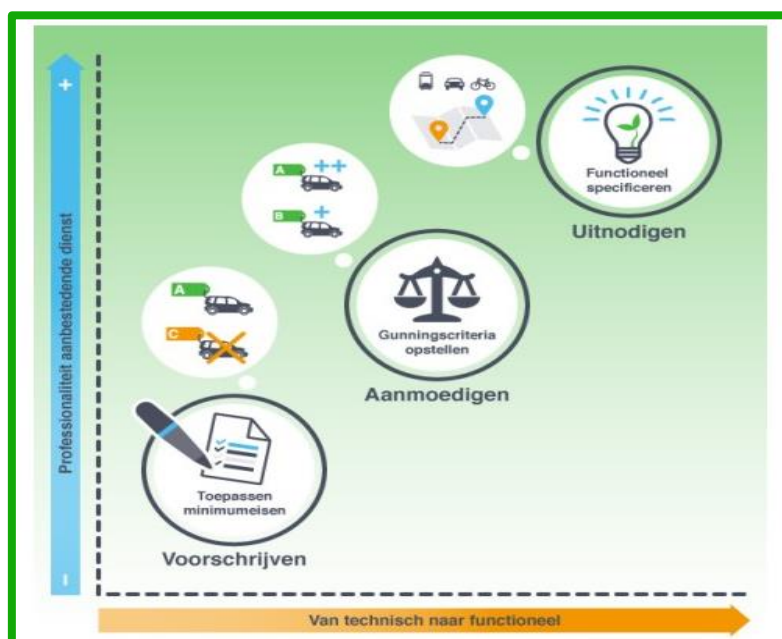
Maatschappelijk verantwoord inkopen heeft, naast natuurlijk de directe positieve effecten op milieu en het sociale vlak, en de functie van 'voorleven' zoals ook in de vorige alinea geschetst, ook het doel onze opdrachtnemers aan te zetten tot het rekening houden met de impact op mens en milieu. Dit geldt voor de producten die ze produceren én voor het productieproces.

In dit document staan we stil bij de vraag op welke manier **inkoop** hieraan zo goed mogelijk kan bijdragen. Antwoorden op deze vraag in de vorm van een lijstje mogelijke (duurzaamheids-) eisen zou tekort doen aan de mogelijkheden en kansen die met MVI benut kunnen worden. Bovendien behelst de transitie naar een circulaire economie zogeheten 'wicked problem', en dus is er per definitie niet een pasklare oplossing.

De manier van inkopen/aanbesteden is belangrijk: Bij veel aanbestedingen zal het stellen van minimumeisen (dus voorschrijven) prima voldoen. Maar in andere gevallen zou het aanmoedigen van potentiële leveranciers, bijvoorbeeld door kwalitatieve gunningscriteria te formuleren, er mogelijk voor kunnen zorgen dat de minimumeisen overtroffen worden.

Ook zou functioneel i.p.v. technisch gespecificeerd kunnen worden, waardoor partijen (tenslotte zijn zij expert op hun vakgebied) meedenken hoe duurzaamheidsidealen te verwezenlijken. Potentiële leveranciers worden zogezegd uitgedaagd. (Bijvoorbeeld; Schiphol heeft 'licht' aanbesteed i.p.v. 'LED-lamp X', met innovatieve oplossingen tot gevolg..) Ook kan 'van eigendom naar gebruik' kan soms een optie zijn die bijdraagt aan een duurzamere oplossing.

We zullen per aanbesteding gaan bekijken welke methode passend is en op welke van de MVI-thema's we inzetten. Hierbij geldt: choose your battles. (Waarbij voor Social Return de Kadernotitie social return 3.0 altijd geldt!) Voor veel productgroepen zijn door de Rijksoverheid milieucriteriadocumenten opgesteld, waaruit geput kan worden voor eisen en criteria. Dit zijn documenten met veel technische informatie. Ze zijn beschikbaar via www.pianoo.nl. (Voorheen waren dit de criteriakaarten van AgentschapNL, zoals opgenomen in ons handboek inkoop- en aanbestedingsbeleid. Het ministerie heeft recentelijk aangekondigd dat er wordt gewerkt aan uitbreiding van de criteria en aan een webtool die de informatie toegankelijke maakt.)

In dit actieplan willen we niet zozeer stil staan bij de bovengenoemde procesmatige en vakinhoudelijke mogelijkheden. Zoals we al concludeerden; per aanbesteding moet een zorgvuldige afweging worden gemaakt welke MVI-doelen we op welke manier willen bereiken. Evidenter is de vraag *Hoe zorgen we ervoor dat iedereen die inkoop nog consequenter en min of meer 'intrinsiek' stilstaat bij voor zijn/haar aanbesteding passende beleidsdoelen MVI?*

5. HOE BORGEN WE MVI NOG BETER IN HET INKOOPPROCES?

Als we 'verduurzamen' (in brede zin) zien als een beweging richting geformuleerde doelen, dan betekent dat dat MVI een denkwijze is. Een ideaal waaraan alle partijen, bestuurders, budgethouders, contracthouders, management, beleidsmedewerker duurzaamheid en inkoopadviseur zich committeren.

In Bernheze kennen we voor het overgrote deel van de inkoop een decentrale uitvoering. Het betreft dus een flink aantal medewerkers, dat zich zo mogelijk al vóór de aanvang van een inkoop-/aanbestedingstraject bewust moet zijn van de MVI-thema's. Er worden al heel vaak duurzame keuzes gemaakt bij de inkoop van producten en diensten, maar we willen de aandacht ervoor borgen door er explicieter bij stil te staan in de aanbestedingstrajecten. De omslag naar duurzaam inkopen vergt ambitie, tijd, inspanning en een zekere vastberadenheid. Bestuurders, managers en medewerkers zullen de overtuiging moeten hebben dat duurzaam inkopen een groot belang dient. Hiervoor is interne communicatie belangrijk maar ook het verstrekken van informatie over het bestaan van duurzaamheidscriteria van diverse productgroepen.

MVI zal in de praktijk niet van de ene op de andere dag in alle inkoop-/aanbestedingstrajecten toegepast worden. Goede voorbeelden en ruimte om te leren zijn belangrijk in de omslag van denken en handelen. Medewerkers zullen mogelijk ook belemmeringen ervaren die kunnen leiden tot aarzeling het toe te passen. Begrip vanuit management en bestuur is belangrijk, om te voorkomen dat MVI wordt ervaren als iets dat opgelegd en alleen maar lastig is.

De omvang van onze gemeente maakt dat we geen 'specialist MVI' kunnen aanstellen. We stellen voor dat de inkoopadviseur als ambassadeur MVI optreedt en de weg wijst naar de vele tools die al beschikbaar zijn. De beleidsmedewerker Duurzaamheid kan in inkoop- en aanbestedingstrajecten een rol spelen als inhoudelijke sparringpartner. Daarnaast gaan we in bestaande documenten (waar onder start- en gunningsformulieren) het onderwerp 'MVI' opnemen; hiermee 'dwingen' we de betrokkenen er min of meer ook bij stil te staan. In de contractfase heeft de contractmanager de verantwoordelijkheid te controleren of de gemaakte afspraken worden nagekomen.

We hanteren een 'small wins' aanpak: door kleine betekenisvolle stapjes willen we voortgang boeken. Op verzoek van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft de Universiteit van Wageningen een vooronderzoek gedaan naar de 'small wins' aanpak voor het grote transitieprogramma naar een circulaire economie. Conclusie van dit onderzoek luidt dat een 'small wins' aanpak goed lijkt aan te sluiten, met de kanttekening dat een passend sturingsperspectief heel erg belangrijk is. Kort gezegd past het niet alles tegelijk en omvattend aan te willen pakken en conform de reguliere beleidscyclus te monitoren. Wat nodig is, is een lange adem, een open mind, ruimte bieden, activeren, energie vasthouden.

6. CONCRETE ACTIEPUNTEN

Inkoopinhoudelijk:

- We blijven de (milieu-)criteriadocumenten gebruiken, te vinden op de site van PIANOo, expertisecentrum aanbesteden;
- We hanteren (als voorheen) de kadernotitie Social Return 3.0;
- Naast het gebruik van minimum eisen, proberen we vaker gebruik te maken van gunningscriteria of specifieke selectiecriteria. Zo kunnen bedrijven die zich onderscheiden op duurzame maatschappelijke prestaties een aanmerkelijk gunningsvoordeel krijgen.

Inkoopproces:

- Vaker toepassen van functionele in plaats van technische uitvraag. In plaats van een technische omschrijving van het te leveren product, dienst of werk, beschrijven we de functie of het doel. Door op deze manier meer gebruik te maken van de expertise van de potentiële leverancier of dienstverlener, blijken vaker innovatievere, duurzamere oplossingen gevonden te worden.

Bedrijfsmatig:

- We integreren MVI in bestaande protocollen, standaarddocumenten (waaronder start- en gunningsformulier), werkinstructies en tools;
- Inkoopadviseur, college en MT communiceren proactief om meer draagvlak te creëren voor MVI;
- De inkoopadviseur verspreidt nieuwe, relevante informatie van PIANOo en MVO Nederland onder de inkopers van de vakafdelingen;
- Management en bestuur dragen de 'duurzaamheids-idealen' met kracht uit;
- Management en bestuur realiseren zich dat de transitie naar een circulaire, duurzame economie (en praktisch gezien voor dit thema dat *het implementeren van MVI*) tijd kost;
- De beleidsmedewerker duurzaamheid fungeert als sparringpartner waar het inhoudelijke kennis over duurzaamheid aangaat;
- De inkopers (vakafdelingen) zijn contractmanager en dus ook na de aanbesteding betrokken bij de opdracht. Zij controleren of partijen zich aan de duurzaamheidsafspraken houden;
- De inkoopadviseur beschrijft jaarlijks in het eerste kwartaal, op basis van de input van de inkopers van de vakafdelingen, hoe we in het voorgaande jaar MVI hebben toegepast. We doen dit in een nader te bepalen vorm, bijvoorbeeld door het beschrijven van goede voorbeelden;
- We vieren successen/'small wins'!

Er is geen reden om niet direct te starten met het uitvoeren van bovenstaande actiepunten; we gaan het gewoon dóen: doorgaan op de al ingeslagen weg en in kleine stapjes verder komen. Zo proberen we te komen tot in feite een cultuurverandering; voor de waarde 'duurzaamheid' gaan we de norm hoger stellen. We kunnen dat alleen door een natuurlijk ritme te volgen, met ruimte om fouten te maken en met de steun en enthousiasme van managers en bestuur.

Pilot

- ➔ We beschouwen de op handen zijnde aanbestedingen rondom de aanleg van het snel-fietsroute Nistelrode-Uden als een pilot-project.